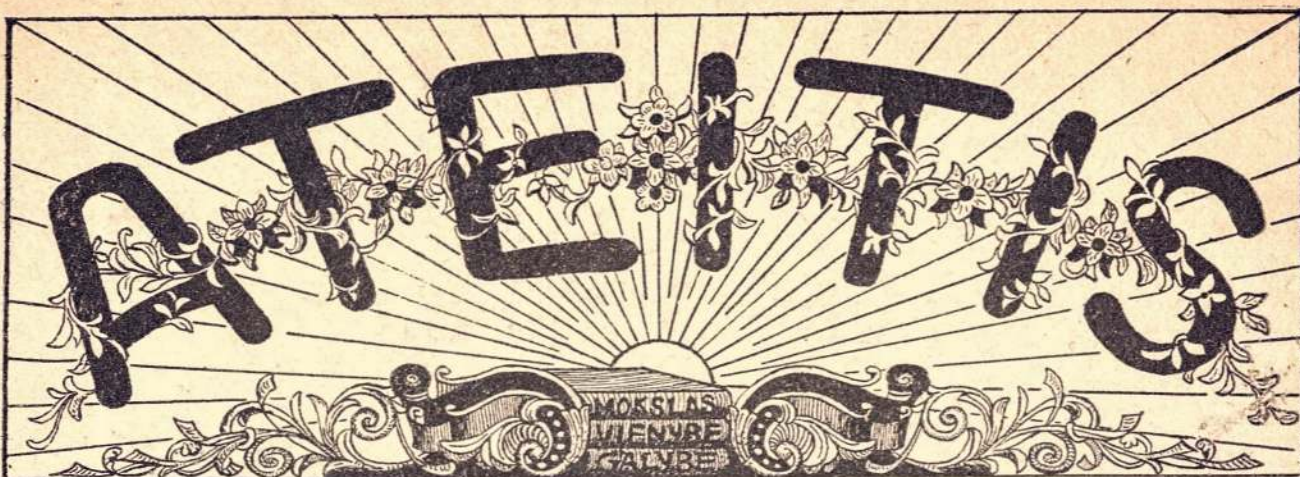

Part Two.

Dalis Antra.

No. 104

Spalio (October) 6 d. 1916 m.

Priedo No. 2

ŠIO NO. TURINYS.

EILĖS: Juozo Rainio: "Rudens aidai", "Bėga metai", "Sonetas" ir "Naktis"; Karolio Vairo "Likimas"; Vl. Kadugio "Vaidas".

BELETRISTIKA: Žvirgzdės "Neverk"; J. Juodišiaus "Ant Kovos lauko"; Aido "Dvi vilti".

RAŠINIAI: Miko Petrausko "Iš dailės filosofijos" (tąsa); I. Bronušo "Žemė ir ligos"; P. J. Žiurio "Apšvieta kaip Lietuvos išvaduotoja", Vytauto Steponaičio "Karė ir ekonominis valstybių gyvenimas (tąsa — apie kolonialę politiką)", Vyt. Steponaičio ir A. Rimkos "Knygos ir žinios apie kooperacijas". Knygos ir raštai.

—:o:—

**VISI "ATEITIS" PRENUMERATORIAI
GAUNA ŠĮ PRIEDĄ DOVANAI.**

"Ateities" kaina: \$2.00 metams ir \$1.00 pusei metų. Į užrubežį \$2.50 metams ir \$1.25 pusei metų. Pavienio "Ateities" No. kaina 3c. Pavienio No. "Ateities" priedo kaina 10c. Todel geriausiai ir pigiausiai užsisakyti "Ateitį" visiems metams.

ATEITIS PUBLISHING CO.

366 W. BROADWAY, SO. BOSTON, MASS.

Juozas Rainis.

RUDENS AIDAI.

Negauskie, vėjeli, negauskie taip graudžiai,
Nevirgdinkie tu mano sielos!
Nejaugi ir tau širdis teplaka skaudžiai
Ir tau čion ramybės nēr mielos?!

Juk man, tiktai man, matyt, skirta dalis
Nerasti laimužės saldžios!
Tik man juk ramybės aušra neužšvis,
Kančios nepalengvīs didžios.

Tik man, kurį gimus suvystē vargai,
Užugdino skurdas kartus,
Nelaimēs kam buvo jaunystēs sargai,
Kam niekad negiedro dangus...

Tik man juk nebēra ramumo vilties!
Tik skāuda ir plyšta širdis!...
Tik man juk vaidenas šmēkla ateities
Baisi ir juoda kaip naktis!...

Negauskie, vėjeli, negauskie taip graudžiai,
Nevirgdinkie tu mano sielos!
Nejaugi ir tau širdis teplaka skaudžiai
Ir tau čion ramybės nēr mielos?!

Pavēžupis 1914.

Juozas Rainis.

*

*

*

Bēga metai, bēga dienos,
Kaip vanduo didžioj versmėj,
Rytas, vakaras — vis viena
Skęsta Gaivalo Esmėj.

Ar ne lašas vandenyne,
Ar ne taškas gi erdvėj
Ar ne dulkė gi smiltyne
Žmogaus amžis toj Esmėj?!

————:o:————

Juozas Rainis.

SONETAS.

Žinau, kad šioj jurėj gyvenimo šalto
Vien sielvartų skausmai, daugybė kančių,
Vien blaško banga tave skardžiai iškelta,
Tai numestą vėl tarp bedugnių kurčių...

Žinau, kad tos milžinės vilnys — didžiausios
Vis neša tolyn... ir nebēr atvangos!
Aplink tik vanduo, tiktai gelmės juodžiausios
Ir ką aš žinau, ar kuomet jos sustos!...

Nereikia, tiek to! Tegul neša ir mēto
Tarp sukurio versmių gilių ir baisių!...
Kol dega širdyj dar ugnis nelytėta,
Kol gyvas esu, nevisai nugalėtas—
Patol prieš akis man tarp šmėklų tamsių
Stovėsias paveikslas... gražus, numylėtas.

Pavėžupis 1914.

Juozas Rainis.

NAKTIS.

Puiki, slaptingoji naktis.

Dangaus balsvai žydri mėlynė,
Miljonais žvaigždžių begalinė,
Tik žiba, žvilgsi, it akis.

O ten padangėse, augštai,

Lyg auksas, žėri debesėlis
Ten slepias jaunas mėnesėlis,
Antai išlindo jo ragai...

Aplink n'išsakoma tyla:

Nešlama medžių joks lapelis
Tarytum miega ir vėjalis...
Girdi?! Vėlės slapčių byla!...

Ir visa miega... Prigimtie!

Ir tu skendi uksmėj sapninėj?!
Tai mytų žemė pasakinė
Tai tu, kerėjanti naktie!...

Maskva 1914.

—————:o:—————

Karolis Vairas.

LIKIMAS.

Likimas tau verpalą verpė,
Kol kudikis mažas buvai.

Paskui jis tau metmenis mėtė,
Kada jaunikaičių tapai.

Vėliau-gi jis audeklą audė,
Tu vyras jau tuokart buvai.

Tas audeklas — tikras marginis,
Daugybė jame yra spalvų.
Pažvelgus, švelnus jis atrodo,
Bet kiek ten mazgelių-mazgų!
Spalva—tai dienele margoji,
O mazgas — tai kančios-kančių!

Likimas, tą verpalą verpdams,
Neklausė, ar tau jis patiks.
Gi metmenis mesdams nepaisė,
Ar dailiai jos staklėms pritiks.
Ir audeklą ausdams nepaisė,
Kad daug ten mazgučių paliks,
Tik verpė, tik mėtė, tik audė.
Tik verpė, tik mėtė, tik audė,
Neklausdams tavęs...

1916 V. 3.

—————:o:—————

VI. Kadugys.

VAIDAS.

Keliauja žmonės per tuštynę
Basi, nuplyšę, alkani,
Spėkų netekę, ir kankynę
Baisaus troškimo kęsdami.

Sunki alsa jiems klupdo kojas,
Vaidina atdarus kapus;
Arti mirtis... Bet priešais stojas
Staiga jiems vaidas įstabus.

Ant tyro regračio mėlynės
Žaliuoja gojus malonus:
Ten šlama palmos pavėsinės,
Vėjelis lankosi švelnus.

Ten eilės kalnų akmeninių
 Vynynus saugoja žalius,
 Ten prie šaltinių krištolinių
 Nunokęs vaisinis derlius.

Ten neužmiega naktį-dieną
 Fontanų gyvas klegesys...
 Ten laimins poilsis kiekvieną,
 Troškimą, alkį užgesys.

Ir minią matymas užburė,
 Džiaugsmu nustebino staigiu...
 Bet sujudė smiltynų jurė
 Ir dingo vaidas iš akių.

Keliauja žmonės per smiltynus,
 Troškimą, alkį kęsdami...
 Prieš juos vaidai gyvi vaidinas,
 O jau kapai jiems pilami...

Maskva 27—IV—16.

—————:o:—————

Žvirgždė.

NEVERK.

Neverki, matušė, nevaitok, sengalvėle, ką motiniškos
 ašaros tavo padės. Nurimki, senute, nutilk, apušėle,
 taip veria krutinę ir širdį skrodina tavoji rauda. Ne-
 griš iš karužės mylimasis sunelis, neišverksi jojo die-
 noms ir naktelėms. Jis žuvo savojoj dirvelėj, kur ganė
 širmuosius žirgelius ir kirto brandžius rugelius. Ten
 žuvo daugybės jaunųjų sunelių nuo priešo kulkos mirti-
 nos. Ir stypso ant jų kapų mediniai kryžiai, skelbdami,
 jog po šia šalta velėna gyvybės šviesa prislėgta.

Visų vienodi kryžiai ir lygūs žemės kaupai. Visus
 likimas šioj vietoj aprupino vienodai. Ir šnabždės die-

vobaimingas praeivys malda visiems ilsintiems vienodai skirdams. Bet budrus matušės nujautimas atras savo sunelio kapą, atskirs jojo kryžių iš eilės svetimų. Ir skirs rytais vakarais minčia prie sunelio kapo, neš aukas maldomis ir ašarų klanais.

Neverkie matušė, neraudok sengalvėle jau ašaros, dejonės nieko negelbės. Nebėra sunelio, jis žuvo karužėj. Ir kam?... delei ko?.....

Mokykie, senute, įkvėpk sengalvėle mažiesiems suneliams kaip reikia kovoti su vergijos replėms ir debesiu skurdo, nelaimių žiaurių

.....
Neverki, mergyte, neašarok, balandėle, nebegražysi raudomis savą bernelį. Neliek ašarėlių, nelieki gailiųjų, jos skaistųjį veidą giliai išvagos. Jis mirė kaip drąsus karžygis nuo nelemtos priešininkos kulkos plieninės. Jis užvėrė tyliai paslaptingas akis pratarė atsisveikinimo žodį: "mergyte, myliu..." Jis nusinešė į vėsų kapą karštą, stiprią meilę ir žadėjimų daugybę, šviesios vilties liepsną. Jis myli ten tave taip karštai, taip šventai ir ilgėsio mezginį mezga. Jis aplanko tave sapne ir svajonėj ir spaudžia sparnais amžinybių prie pasiilgusios krutinės.

Mylėki ir tu jį, mylėk amžinai, kaip myli saulutė aušrinę. Augyki rutele ir baltą leliją, tą ženklą skaistybės ir meilės tyros. Iš jų pink vainiką, aukok numylėtam, dorybės auka jam geriausiai pritiks.

Maskva 2—III 16.

J. Juodišius.

ANT KOVOS LAUKO.

Senasis Sutkus buvo neperkalbamas. Jo abu sunu paėmė į karę ir jis liko vienu du su savo žmona Judita. Kėlus rytą jis perpasakodavo savo vargus sau ar kam kitam, kuris turėdavo neatsargumą atsilankyt tą rytą svečiuosna. Skundas greit pereidavo į aimanavimą ir dažnai net į barnį. Tada jis sučiaupęs dantis siusdavo keiksmus į visas šalis, beatsižvelgimo ir iškėlęs rankas augštytyn keikdavo visus jam nemalonius žmones ir skaudžiai rugojo Dievą.

Žmona jo, padusavus, kreipdavosi prie savo vyro prašydama nustoti pludus, kad kartais neužrustinus augščiausiujų valdonų.

Vieną rytą po smarkaus pludimo senasis Sutkus išėjo iš buto. Jis atsidarė svirno duris ir susijieškojo didelį naujai ištekyntą kirvį. Sutkus, tris kartus pertraukęs per ašmenis su pirštu ir įsitikrinęs jo aštrumu, pasikišęs po pažaste nusiskubino girios linkon. Šale Sutkaus sodybos tęsės dideli valdžios miškai. Šimtmetinės augalotos pušis ošė ir rezgė amžiną protėvių pasaką. Jų žali sniego pripustyti spygliai išrodė kaip pūkų žiemos apdangalas su sobolio kailiu ant kaklo. Jos užsimasčiusios ir giliai liudėdamos krutena savo šakelėmis ir buk ko-tai jos laukia netikėto, naujo, kuris jas išraus iš amžių gludėsio. Jų prijautimas greit išsipldė.

Sutkus įėjo į girią, pakėles galvą augštytyn,- linktėle jęs piktai šuktelėjo:

— Ei, jūs prakeikti velniai! — išeikit prieš mane. Išeik kraugeringas Perkune, rijentis motinų vaikus. Jūs vesit karę su Rudiškių Šlaito karalium.

— Ei, jūs prakeikti velniai!... stokit į eilę prieš mane. Aš, Rudiškio Šlaito karalius, duodu ženklą kovai...

Ir sušvilpė kirvis ore, kibdamas į pušies stuomėnį. Toli girioj atsiliepė iš visų keturių kampų tuk... tuk...

Sutkus kirto inirtęs į kairę ir dešinę puses. Rusvos pušis virto, buk-tai krito nuo kulkasvaidžių eilės žydinčių augalotų vyrų.

Medžiai gulėjo šian ir ten. Didvyriški stuomens, aplaužytomis šakomis, dabar gulėjo be vilties. Viršunės nutrukę; puikus sobolio papuošalas išnyko ir tik guli lavonas, kuris tur persikeist.

Sutkus nieko neatbojo! Kada krito didžiuliai medžiai, jis vis labiau šėldamas su apjakusiomis akimis, iššokusiomis ant kaktos gislomis, kirto medžius vieną po kito, į nieką nežiurėdamas ir nieko nepaisydamas. Slinko valanda, antra. Medžiai krito, griuvo vienas po kito, niekam tuom kartu neverti, by-tik išpildyt kerštą, iššauktą žmogaus nelaimės, ir pasmerkti puti ant žemės po sniegu ar šlapiame pavasario atdrėkyj, nors jiems gal laimė buvo skirta tapt vairu ir plaukiot Didžiajam Vandenyne.

Laikas bėgo. Medžiai krito viena dešimtis už kitos. Miškas išrodė tikru kovos lauku. Medžiai gulėjo vienas ant kito sugriuvę, buk-tai kareiviai po nenusisėkusios atakos. Vieni su nuneštomis galvomis, kiti su nulaužtomis ar išsuktomis kojomis ir rankomis.

Sutkus vis dar dirbo. Kirvis vis smarkyn ir smarkyn švilpė. Medžiai vis dar griuvo vienas ant kito, o girioj buvo didžiausias gaudimas.

Po 5 valandų darbo Sutkus pailso ir pargriuvo. Jis buvo apipiltas prakaitu; rubai apdriskę ir jis gulėjo kaip girtas su beprotiškomis, plačiai atvertomis akimis, kur-tai žiurinčiomis į toli. Girioj gulėjo pakirstos 44 didžiulės pušys.

Sutkų parvežė surišę namon. Jis buvo išėjęs iš proto.

Aidas.

DVI VILTĖ.

Kadaise man teko buti pas tėvą. Tai buvo jaunystėje. Mano tėvas tuomet gyveno J. miestelyje. Jis valdė aludę — aš-gi buvau pas jį svetys.

Kuo ne kiekvieną sekmadienį pas jį atvažiuodavo į stadela šeimyninkė S. iš Bivainių kartų su dukra.

Vieną kartą atvažiavus S. su dukra įėjo iš stadelo tiesiog į tėvo kambarį. Dukra turėjo rankoje kriaušių našteli, kurį už mano tėvo dėkingumą įteikę man.

Aš iš džiaugsmo atsiduriau net septintam danguje!

Žinoma, ne taip džiaugiaus dėl tų puikių ir gardžių kriaušių, kaip dėl tos padavėjos juodakės.

Ji man tiko labiau, kaip niekuomet.

O-gi dar šį kartą, ant mano laimės, teko paspausti jos minkšta ranką ir pasakyti — “ačiu”.

Ir po to praėjo ilgas laikas.

Vieną vasarą, tuoj po gegužio mėnesio, J. miestelyje buvo vakaras-spektaklis. Grįždamas iš spektaklio namon draugas netikėtai pakvietė mane į Bivainius nakvynėn.

Džiaugiaus...

— Maniau, dabar bus proga pamatyti tą neišeinama iš mano akių, neišeinančios juodakės stovylą: jos akis, liemenį, balsą ir tik balsą, kuris dar ir dabar tebeskambė mano ausyse.

Tai malonus balsas!

Bet... šį kartą, kaip atėjau, taip ir išėjau nieko nematęs, nieko negirdėjęs apie ją.

Nosį pakabinęs kiutinau vieškelio linkui J. Užpakaly manęs likosi ilgas dulkių ruožas, kuris kiekvienam rodė, iš kur aš einu.

Taip ir neteko matyti Juodakės.

Bet visgi turiu viltį...

Žiovaudamas išsinešinau iš žydėlio "viešbučio", kur turėjau nakvynę. Norėjau ką užkasti. Buvau ne tik be pusryčio, bet ir be vakarienės.

Rods, apie vakarienę nereiktu atsiminti, tai jau praeities laikas. Bet pilvas davė žinoti ir nenorėjo užmiršti ne tik apie pusrytį, bet kartu ir apie vakarienę.

— Po šimts pypkių ir gurgia, kad net ir praeiviai girdžia ir žvalgas!

Lyg mano butų studento pilvas!

— O aš dar ne studentas, bet tik mokinys.

Einu Vokės gatve ir matau parašą: — "Kepykla." — Pro langą už skobnio matyti besiruošianti mergina.

Manau sau, įeiti? — Žvilgterėjau dar kartą į langą, nieko sau. Kešeniui sučiumpu palaidą penkinę (tik ne rubliu!) ir svarstau, — ta bus laikraščiui, o kas kapše — tai užkandams. Taip besvarstydamas atsiduriau prie knygyno, kur nusipirkęs "Lietuvos Žinias" grįžau kepyklos link.

Niuniuodamas ir žvalgydamasis rinkaus sau vietą atsisėsti. Suradau, kaip tik prieš skobnį, iš kur galėjau iki valiai "šaudyti" akimis į pardavėją. Dar kartą pamaniau: nieko sau.

Priėjau prie skobnio ir mandagiai paprašiau užkandų. Ji man atsakė:

— Galite gauti: žolynės, pyragų ir minagų, o jei Tamsta luktelėsi, tai ir kiaušinių išvirsime."

Nors aš kiaušinių nemėgau, bet delto, kad reiks luktelėt, sutikau.

— Meldžiu prisėst, kol prirengsime.

— Ačiu — ir atsisėdau.

Laikraštis nerimavo rankose, akis taip ir šokinėjo žvelgė virš antgalvio.

— Atsimenu ir cituoju:

"Kad aš gaučiau tą rudinę,
Kur mergytė jaučius gine,
Kad ją gaučiau apsisiaust,
Prie mergelės prisiglaust."

Puikiai. Ir dabar tiktu!

— Ji man tinka.

Jos puikios akys, gelsvos kasos, trumpas rainuotas (lietuviškas!) sijonas, puikiai išsiutas žiurkštas, “dekolte” — dare ją dailia. Sveikas, stambus liemuo, lomalė smakre, drąsus žvilgsnys; rods, rinktinė, lyg ant delno auksinis.

— Tikrai pilnaviduris erškėtis... Pavasario pumpurėlis...

Ir jeigu, kartais kas užklaudavo manęs, kur aš einu, tai atsikydavau: “pas Pavasario Pumpurėlį”.

— Ir tiko jei tas vardas!

Kuomet man tik prisieidavo buti J., tai aš vis atsilankydavau į kepyklą. Ilgainiui buvau ir jos vardą sužinojęs, rods, nuo “M.” raidės prasidėjo. Bet ant mano nelaimės, pamiršau besibastydamas po platų pasaulį.

Aš ją niekomet neužmiršiu!

Tai antra viltis.

*

*

Praslinko metai. Juodakė ir Pasasario Pumpurėlis glumojo lyg sapne.

Kartą besėdėdamas, gerame upė, Tilžės kavinėje, atsiminiau apie likusias Did. Lietuvoje mano “dvi vilti”.

Pirmoji, pagalios antroji stojosi ir vaidinosi man akįse. Praeitis, meilė pynėsi minčių sukuryje. Gimė idealas. Įsivaizdinau kepyklą, seklyčią, kriaušių naštelį... Ir tik naštelį su kriaušėmis galėjau kuoiškiausiai įsivaizdinti. Juodakės stovylos taip ir negalėjau prisiminti, bet balsą dar ir dabar, kavinėje besėdėdamas, lyg ir girdėjau.

Mano vaidentuvė tat viska siekė, siekė ir toliau — Bivainius.

Nebetaip žingeidus buvo po šių minčių atsiminimai apie skaisčiasias Rambyno merginas.

— Mintis mintį veja.

— Ar teks kuomet man viena iš jų suvyti?

— Ar?...

Mikas Petrauskas.

Iš dailės filozofijos.

X.

Kuris neturi batų — tas dar neubagas, bet tas, kuris kojų neturi — tikrai ubagas.

Turėjome Gedeminą, kuris jungė lietuvius kruvon ir net kiti jungėsi prie Lietuvos ar buvo jungiami. Rodos, kad tų laikų lietuviai buvo labai gabi tauta, kuri mokėjo organizuotis ir tvert vieną didelį kuną. Kas Lietuvai užkenkė — sunku pasakyti, bet lietuviai iškriko.

Sakoma, kad jeigu tauta pasidaro vienpusė, linkusi tik kokion-nors be saiko krypsnin: tykybos, pramonės ar tam panašiai, tai tokia tauta žusta. Lietuvoje pramonė buvo menka, o kas link tikybos — neesu geru žinovu, bet man rodos, kad fanatikų tais laikais jau ne tiek daug buvo; o gal buvo visi toki, kad panašių apsireiškimų nebuvo matyt. Bet visgi Lietuva liko nuotrupose.

Kokia įtekmė buvo į mus viduramžių feodališkos krikščionybės, tą gali pasakyti istorija, bet kokią įtekmę darė į mūsų dailę, tai priseis daugeliui apie tą daug, daug patirinėti. Man rodos, kad mūsų dailė ilgainiui nupuolė ir šiadien, mes, muzikai bei dailininkai, esame labai, labai pliki. Bet ubagais dar mes neesame, nes užsiliko apščiai liaudies dainų ir gyvendami turėsime operas ir symfonijas netik parašytas, bet ir išpildomas.

Šių dienų pramoningoji demokratija, biznio viešpatavimas, ir dailę verčia kiton pusėn. Labai tankiai stengiamasi dailę laikyti per pramonę; tiek jau su tokia daile! Bet vienok kiekvienos gadynės dailė, kad ir visų prakilniausia, visgi savo varsa skiriasi nuog kito laikotarpio, — reiškia, kad dailė ir augštai skrajoja, bet kartu ir taikosi prie aplinkybių, reiškia — demokratizuoja.

Man ding, kad dailė ypač pas lietuvius senuose laikuose buvo labai sudemokratizuota, — kiekvienas buvo dailininkas, nes beveik visi kareiviai turedavo kulinę, kankles ar tam panašiai, namų rėdoj dar plačiau tas buvo vartojama. Matomai, kad kiekvienas sau griežė nuosavai, be kieno pagalbos, kaip tas senų laikų kareivis, kuris lavinosi savitai priešą nugalėt, netaip kaip dabar, kad reikia mokėt atlikt tam tikras manipuliacijas kareiviui baran pastatytam, o muzikantui orkestroj. Tiesa, turime dar ir dabar muzikų-gladiatorų, kurie pavieniui parodo mums savus gabumus, bet tai specialę dalį žmonių tik jie užganedina, o abelnai visi užsiganedina tai dalyvaujančiu didesniu buriu, didesniu kekiru, veikiančiu gražioje sutarmėje.

Kuomet prasidėjo veikmė burio, susitvėrė opera, pirmiausiai Italijoj idejomis ir darbais Rinutčini, Peri, Galilea ir kitų, tai buvo manyta, kad jau solistai arba savistoviai muzikai visai nyks. Tiesa, kad trubadurai, bardai, meistersingeriai, vaideliotai, bajanai, kobzarai pranyko, bet jie iš visuomenės nepranyko; jie operoj solistai-dainininkai, jie solistai smuikininkai, pianistai ir kitoki; jie poetai. Dailininkai tapytojai, skaptoriai, architektai mažiau turėjo persikeitimų ir jų buvis ir išsi laikymas buvo lygesnis. Didelė dalis ir šių dienų dailininkų galima būtų pavadint Lakedimoniškos Respublikos auklėtiniais, nes tie žmonės daug yra iškenteję gyvenime, — tai savo rušies spartakai.

(Dar bus.)

—:o:—

Žemė ir ligos.

I. — Žemė ir bakterijos. — Bakterijos randasi tik ant žės paviršiaus ir labai mažai žemės gilumoje. Sunku yra pasakyti begu bakterijų randasi giliau, negu 12 pedų nuo žemės paviršiaus. Bakterijų augimui ir jų veisimuisi yra reikalinga organiška materija. Vidutiniškai gerai tręšiamoje žemėje bak-

terijų randasi taip daug ir taip jos nepaprastai greitai auga, kad ant kiekvieno ketvirtainio centimetro randasi nuo 100,000 iki vienam milionui bakterijų. Ne visos bakterijos yra pragaištingos ypatingai žemės bakterijos yra nepragaištingos; tokias bakterijas vadinama saprofitiškoms bakterijoms ir jos padaro daugiau gero, negu blogo. Žemėje randasi ir patogeniškų bakterijų ir jos gali pagaminti įvairias ligas, tačiau jos žemėje neauga, nes, met, negana šilumos; negana, kad žemėje tokioms bakterijoms peršalta yra, bet dar tos taip vadinamos saprofitiškos bakterijos nuvagia jų paskutinį maistą, kokį jos turėjo. Tokių patogeniškųjų bakterijų naikinimo budą patvirtino ir Koch'as, kuris prirodė, kad karbunkulo bakterija ir kitos patogeniškos bakterijos, kurios negyvame kune atsiranda, negali palaikyti savo gyvybės, jei tarp jų atsiranda cadaveris sporogenes bakterijos, kurios taip jau atsiranda puvančiame kune. Šito visko patvirtinimui, jis užkasė į žemę marių kiauliukę, į kurios žarnas įdėjo įvairios rūšies mikroorganizmų. Laiks nuo laiko jis išsikasdavo ją ir tirinėdavo, kaip ilgai koki bakterija išgyveno. Galu-gale pasirodė, kad bakterija, vadinama *prodigyosus*, išgyveno 4 savaites; *staphylococcus aureus* — tiek pat laiko; *sp. cholerae* — 19 dienų; bakt. *typhosus* ir bakt. *diphtheriae* gyveno ne ilgiau, kaip 2 savaites; bakt. *pestis* — 17 dienų ir bakt. *tuberculosis* — 17 dienų. Pirmiau buvo manoma, kad džiovos bakterijos išgyvena žemėje apie septynias savaites, bet pasirodė, kad tai neteisybė. Durpinės pelkės labai greitai užmuša ligą gaminančias bakterijas.

II. — Žemė ir ligos. — Žemė turi ypatingą įtakmę į žmogaus sveikatą, bet tai dar galutinai neištirta. Žinoma yra, kad įvairūs žemės sluogsniai gana tankiai priskubina atsiradimą kokios nors ligos, bet dėl ko taip yra — pasilieka ištirti ateičiai. Žmogus šiandien visai mažai žino, kiek žemė prisideda prie ligų pagaminimo. Labai svarbią rolę lošia iš atžvilgio į ligų pagaminimą ir žemės sudėjimo budas, kaip, pavyzdžiui, perlaidumas, šiluma, drėgmė, visokios žemės išgaravimo ypatybės, žemės oras, siubavimas vandens paviršutiniame žemės sluogsnyje, bet apie tą viską labai mažai žinoma.

III. — Žemės drėgmė ir ligos. — Žinoma yra, kad drėgmė pragaištingai atsiliepia į žmogaus sveikatą. Drėgmė atšaldo žemės paviršių ir padaro orą, kuris paskui pagamina taip vadinamą "rheumatizmą", neuralgiją ir įvairias kitas kvėpavimo trubelių ligas. Žmonės, gyvenantieji drėgnoje šalyje, tankiausiai yra silpno sudėjimo. Pripažinta yra, kad tokia žemė, kurioje randasi vandens už 5 ar 10 pėdų, netinka žmogui gyventi. Vienok, jei

randasi vanduo giliau, negu 15 pėdų, tai ant tokio žemės paviršiaus galima gyventi.

IV. — Žemė ir džiova. — Ką del džiovos priskubinimo, tai žemės drėgmė lošia svarbią rolę, nes betirinėjant žemės drėgmę pasirodė, kad džiova daugiau serga ten, kur labiau yra drėgna žemė. Sunku pasakyti del ko taip yra. Žemės drėgmė, gal buti, yra tik viena iš daugybės džiova užsikrėtimo šaltinių.

V. — Karštligė. — Šiadien mano, kad šios ligos priežastis paeina taip lygiai iš žemės, kaip ir iš vandens. Tirinėtojai mano, kad ligos užpuolimą priskubina žemės oras, kurs išnešioja ligos bakterijas.

VI. — Cholera. — Apie šitos ligos atsiradimą tai nėra ką pasakyti. Pirm atradimo šitos ligos priežasties, buvo manoma, kad ji paeina iš žemės, tačiau dabar raikia manyti, kad cholera paeina iš vandens.

VII. — Buboniškoji plėga. — Pirmiau buvo manoma, kad šioji liga paeina iš žemės, nes ja daugiausiai apsirgdavo žiurkės; bet, kadangi mes žinome, kad tik ten yra žiurkių, kur daugiausiai nešvarumo, tai del to jos greičiausiai ir pagauna ligą. Tačiau paslaptis atsiradimo šitos ligos tapo susekta tuomet, kada atrado, kad blusa, ypatingai šiltųjų šalių žiurkinė blusa, yra šaltinis užsikrėtimo; mat plėgos bakterija, užsirioglinusi ant blusos nugaros, suranda sau patinkamą buveinę, o blusa užšoka ant pasipynusios žiurkės nugaros, gi žiurkė įsigauna į laivą ir taip gali užkrėsti pasaulį.

VIII. — Difterija. — Šioji liga taip-gi paeina iš priežasties drėgnos žemės; teisybė, prirodymų nėra, kad difterijos-bakterijos augtų žemėje, bet jos drėgnoje žemėje randa tinkamą vietą apsigyvenimui, ypatingai sausoje vasaroje ir kuomet nėra lietaus. Difterija užsikrėčiama daugiausia žmogus nuo žmogaus.

IX. — Drugys. — Buvo manoma, kad drugys greičiausiai paeina iš žemės, ypatingai pelkėtos, nes ta liga tankiausiai atsiranda tuomet, kada yra kasami revai aplinkui drėgnų pelkių. Tą klausimą mokslininkai turės išrišti ateityje. Šiadien žinoma yra, kad drugys paeina nuo įkandimo ypatingo uodo, kurs pirmiau buvo įkandęs drugiu sergantį žmogų ir nuo įkandimo praėjo 12 dienų, nes tiek laiko reikia iki drugio parazitas išauga. Seniau manydavo, kad drugiu tik del to žmogus apserga, kad vakare išeina į lauką; tačiau pasirodė tas netiesa.

X. — Geltonasis drugys. — Ilgus metus manyta, kad geltonasis drugys paeina iš žemės, bet tirinėtojai atrado, kad liga paeina nuo įkandimo ypatingos rušies uodo.

XI. — Piktasis mėšlungis ir pragaištingos putmenys. — Gerai žinoma yra, kad šitų ligų bakterijos randasi žemėje, ypatingai tokioje, kuri yra krečiama mėšlais. Žmogus suserga šita liga tik tuomet, kada dirbdamas įsikerta; nelaimės tankiai atsitinka, bet žmogus šita liga retai serga. Žmogus daugiausiai suserga šita liga 4-tą dieną liepos. Taip, 1903 metais nuo susižeidimo ugnatraškliai apsirgo 417 žmonių; nuo 1904 iki 1912 sirgo 694 žmonės; nuo 1913 metų susirgo tik 4 žmonės.

XII. — Karbunkulas. — Nudvėsusio gyvulio užkastos bakterijos žemėje išbuva gana ilgą laiką, tačiau abejojama, begu bakterijos galėtų pasiekti žemės paviršių, nors pirma taip ir buvo manyta. Taip manė ir Paster'as, kurs paskui išsižadėjo tokios savo teorijos. Toji liga greičiausiai paeina iš kraujo ir nudvėsusio gyvulio palaikų.

XIII. — Epidemiškas viduriavimas, manoma, kad paeina iš žamės, nes pieną užkrečia žemės dulkės. Viduriavimu vasaros metu daugiausiai serga maži vaikai, del to pieną reikia labai dabinoti nuo užkrėtimo, nes tik tokiu budu galima apsisaugoti nuo šitos ligos.

J. Bronušas,
Med. Studentas.

—————:0:—————

P. J. Žiuris.

Apšvieta kaipo Lietuvos išvaduotoja.

Bendras dabartinis padėjimas.

Lietuvių tauta dar niekados nepergyveno tokio kritiško momento kaip dabar. Jos pavojingos migracijos į Europą tarpe įvairių tvirtų ir didelių tautų žiloje senovėje, jos gyvenimas tarpe Europos tautų, jos karės su rusiniais, lenkais, totoriais ir kryžioniais yra tik mažiuteliu pavojum del jos ateities, palyginus tuos krisius su šia baise kare. Iš visų pusių jai gresia išnykimo pavojus. Ne tik ugnis, ligos ir kiti materiališki karės naikinimai jai gresia, bet ir tie, kurie aplink ją, joje, ir jos nariais yra, lemia jai prapultį. Vokietys su savo "hoch kultur" ir begėdiškomis augštesnės civilizacijos pretenzijomis tik tyko nagus išskėtes pagriebti. Dar kraujas nespėjo nuo jos kuno nudžiuti po atsilankymui vokiečio, o jau jos rankos ir kojos tapo surakintos pančiai naujų įstatų, su tokiais dvasios ir kuno laisvės suvaržymais,

kokių mūsų tėvynė nėra mačiusi. Vokietys uždraudė (arba neleidžia) lietuviams atspausdinti laikraščius ir knygas, susiaurino tiesas organizavimuose, įkurė įstaigas girtuoklystės ir net paleistuvystės, per prievartą išveržė ir išvežė maistą ir paliko mūsų brolius ant malonės tamsybės, bado ir prapulties.

Rusija mumis išrodo šiek tiek draugiškesnė, nežiurint į jos (turiu sakyti, į jos biurokratijos), praeitų nemalonių pasielgimų. Bet ir čia — kadangi didžiuma mūsų brolių yra bemoksliai ir lengvai pamyli tą vyriausybę, kuri juos niekino, gali per daug pradėti didžuotis iš Rusijos pergalių, jai pataikauti ir pamiršti savas kaipo lietuvių pereigas. Rusija, matydama jai prielankumą, gali pradėti tas tiesas dar labiau siaurinti. Nes Rusija, lygiai kaip ir kitos didelės tautos, kurios tikėjo į jėgos valdžią, matydama kad tarpe mūsų nėra vienybės ir kad mes neturime įsidirbe stiprios įtekmės tarpe kitų tautų, nebus mumis prielanki. Mes tapsime jos žaislu, it pelė katei. Anglija ir net laisva Francija bus prielankios Rusijai (kaip ir dabartiniu tarpu tapo datirta Anglijoje p. Karuzos), dėl pramoniškų ir komerciškų prietikių. Kas mums gelbės? Vokietija mumis marina ir spaudžia paskutinius lašus gyvasties kraujo, Rusija neatboja, Anglija ir kitos šalys pritarė Lietuvos laidotuvėms, mūsų gi tamsūs broliai po vado-vyste saumylių ir fanatiškų vadovų, kasa jai duobę.

Mūsų nesusipratimų priežastys.

Bet mūsų tauta nors stovi ant pačio kranto prapulties ir jos mirties geidžia visi mūsų neprieteliai, vistiek ji tol gyvuos ir nesiliaus atsigaivinti, kol mes, stengsimies ją atgaivinti geriausiu būdu — per apšvietą. Šis budas yra vienintelis, kuriuo galime pergalėti mūsų vidurinius nesusipratimus ir vaidus, aptašyti mūsų nenudailintas aštrias pažiuras ir tapti gerbiama ir laiminga tarpe visų giminių šio žemės kamuolio. Išauklėkime vieną kartą įtekmėje tikro mokslo, be jokių pakraipų ir spalvų, o mūsų tauta taps išgelbėta.

Man čia nereikia priminti, kad mūsų mokslo dirva yra baisiai apleista. Mūsų jaunimas, ir traukte traukiamas, šioje šalyje **nenori** lavintis ne tik dėl savų, bet nei dėl savo ypatingos naudos. Jis, iskiriant keletą, visai užsnudęs ir apsilaidęs. O dėl šio jaunimo apsileidimo mūsų tauta serga daugybę įvairiausių "ligų". Mūsų nelogiški asmeniškai ginčai, mūsų sauriumas ir varžytinės tarpe draugijų, mūsų partijų ir jų pesekėjų siauros pažiūros — yra tai tamsybės vaisius. Iš dalies mes negalime viens kitą kaltinti dėl pažiūrų skirtumo, nes, sulig psichologijos, pusaulį reikėtų buti tiek tikejimų, kiek tautų, ir tiek partijų, kiek yra žmonių, nes

kiekvienas asmuo yra **pavienis** ir skirtingas nuo kitų. Bet išlavintas protas padaro tam tikras gyvenimo tiesas ir nekurie įsitikrinimai yra taip plačiai išsiplatinę, kad daugelis žmonių ir grupių su jais visiškai sutinka. To gyvenimo sutikimai gali būti palaikoma per vieną kalbą ir augštesnį mokslą.

Pagal Rosso Socialę Psychologiją, nesutikimai ir tušti barniai yra vaisius nemokslo. Jis savo knygoje sako: Jei grupė žmonių arba visa tauta tampa iš karto radikališka, ir ne yra moksliai daaugus, ji ultraradikališka. Jeigu ji yra religiška, ji yra fanatiška." Šis apsireiškimas labai yra aiškiai matomas tarpe mūsų. Kada mūsų tauta buvo tamsybėje, ją pasigavo Ry-mo bažnyčia į savo bučių ir ji tapo fanatiška iki kaului. Šis fanatizmas įaugo į jos gyvą kuną ir nekuruose jo dalyse pasiliko iki šiai dienai, pav. S. L. R. K. seiman neįleidžiama kitų srovių žmonės, Vyčių kongresas Wilkes-Barre Pa. prašalina "Negeistinas ypatas" iš jų posedžių, Vyčiai persekioja savus tik kitokių įsitikrinimų brolius žodžių, raštu ir kaikur su kumsčia (atsitikimas su kun. Mickeyčium).

Toliau, šioje gadyneje pasirodė Markso teorija. Kaikurie iš mūsų griebėmies už jos, it skestantis už šiaudo, manydami, kad ji mumis išgelbės. Ir už jos daugelis laikosi beveik nieko nenuveikdami, nes dar jie nėra protiškai iki tai idejai daaugę. Progresas, gerovė teisybė ir visuotina žmonijos meilė **negali** įvykti, kol žmonija nebus išsivysčius iš tamsybės ir neturės tikro mokslo.

Mūsų visuomenės gyvenimo nesusipratimu tolimesnes priežastis gerai apibudina prof. Ross savo knygoje: "Social Psychology", kur autorius parodo **kovą tarpe senos ir naujos idejos**. "Kada sena ideja pradeda dajaut, kad nauja stengiasi gauti įtekmę, ji stengiasi prieš ją kovoti slaptu budu ir ją uždusyti, kad negautų įtekmės. Tuo pat laiku naujoji ideja stengiasi išvengti kovos su senąja ir sau patyčiai dirbti. Toliau laikui prabėgus, nauja ideja tampa įtekinga ir pajutus savo gale pradeda viešai su senąja kovoti. Šito apsireiškimo pasekmė yra karšta kova ir jaigu tai atsitiko tarpe nelabai išlavintų žmonių, tai buna tušti barniai ir koliojimai, o tarpe rimtesnių — karštos diskusijos. Trečias žingsnis šių dviejų idejų kovos — yra tyli kova senosios partijos, nes tik tokiu budu ji gali pailginti savo gyvenimą. Nauja ideja tampa užpuolėja."

Šią kovą tarpe dviejų idejų labai aiškiai parodo kova tarpe mūsų apšviestunų ir bažnyčios. Kada žmonės protiškai buvo negyvi ir tik keletas vyrų, kaip daktarai Kudirka, Basanavičius ir Šliupas pradėjo skleisti mokslą, mūsų kunigija, kad ir ne taip aštriai iš pradžių, pradėjo jų darbą persekioti. Kada šie vyrai gavo

įtekmės per “Aušrą”, “Varpą” ir kitus vėlesnius laikraščius, bažnyčios tarnai juos isijuosę keikė, niekino, jų vardus purvino ir stengesi įgauti savo senovišką monarchišką galę ir įtekmę. Bet veltui. Kuo jie daugiau persekiojo naujas kilančias idejas, tuo jų pačių pasekejai daugiau žingeidavo sužinoti apie tas naujas idejas ir mokslą, ir tuo daugiau tų “pasekėjų” tapo jiems neištikimais. Bažnyčios tarnams ir vadams pamačius šį apsireiškimą, pasirodė geriausias budas — švariau apie tokius dalykus kalbėti ir kalbą retinti, ir nestot ant viešų debatų, lytinčių bažnytinis reikalus.

Kaip viršuje esu minejęs, kad tarpe apšviestų grupių ši paskutinė kova tampa tyli ir tik tokiu budu pailgina senosios idejos gyvenimą. Pas mus kas kita. Kodėl? Čia vėl aiškiai matyti stoka **mokslo**. Mes, neturėdami ganetinais mokslo ir negalėdami aiškiai suprasti naujų idejų ir jas pritaikyti prie gyvenimo, tampame arba tamsunais, ultra-pseudo — radikalais be principų ir pasileidžiamė į girtukliavimą, arba susigraudinę grįžtame prie sanosios idejos.

(Pabaiga bus.)

—:o:—

Vytautas Steponaitis.

Kare ir ekonominis valstybių gyvenimas.

II.

Valstybiniai nesusipratimai delei kolonialės politikos*).

a) Afrikoje. Šiame skirsnelyje noriu pakalbėti apie valstybinius nesusipratimus, kurie iškilo delei kolonijų užgrobimo nesenoje praeityje, butent pereito šimtmečio pabaigoje ir dabartinio pradžioje. Kiekviena valstybė akyvai žiuri, kad gavus geresnį žemės gabalą, kad josios “nenuskriaustų” kita. Bejieškant kolonijų Afrikoje vokiečiai susitiko su anglais, nes ir šie norėjo pasipelnyti dar neliestomis žemėmis. Ir vieni ir kiti tykojo tų pačių žemių, bet visgi jiems neprisėjo kaip reikiant susirieti. Maloniau anglių troškimu buvo užvaldyti rytinę Afrikos dalį ir sujungta gelžkelio Kaira su Kapštadt. Pasekmingai baigusi anglių-burų karę priartino minties įvykdinimą, nes burų respublikų teritorijos prijungė prie Anglijos. Anglių įsigalėjimas Afrikoje labai nepatiko vokiečiams. Neveltui anglių

*) Parašyta sekant N. M. Sukino knygutės “Borba za koloni”.

-burų karės laike Vokietija viešai stovėjo už burus, ir aiškino negalimus užganėdinti Anglijos plenus. Bet pasisekė ir Vokietijai: Turkija sutiko, kad vokiečiai už savo pinigus gali praeiti gelžkelį per Mesopotamiją ir Mažąją Aziją, sujungdami Konstantinopolį su Koveitu — miestu, gulinčiu prie Persų įlankos. Toksai revanšas nepatiko Anglijai ir jų santikiai pasidarė dar aštresni. Jeigu norimas gelžkelis būtų įvykintas, tai anglai sulauktų didžio smugio: Artymuose Rytuose ir Centrinėje Azijoje sumažėtų jų įtekmė. Be to, tasai Bogdado gelžkelis patarnautų ir karės siekiamas. Anglų-vokiečių karei įvykus, vokiečiai greitai laiku galėtų atvežti savo kareiviją prie Persų įlankos, o iš čia arti ir anglams priklausanti Indija. Taigi ačiu anglų-burų karei ir Bogdado gelžkelio projektui, Anglija pasidarė didžia Vokietijos priešininke. Prie šito kolonialio nesusipratimo prisijungė ir kova už pasaulinę rinką. Iš senų laikų Anglija galinga vandenynuose, o kaip tik paskutiniaisiais laikais pradėjo augti prekybinis Vokietijos laivynas, grąsindamas anglų prekybai. Priegtam atmintini Vilhelmo II žodžiai: "Vokietijos ateitis — jūrėse". Norėdama tai patvirtinti, Vokietija pradėjo didinti karinį laivyną. 1912 metais Anglija pasižadėjo statyti 3 naujus laivus, vieton 2 — Vokietijos statomų.

Stipri jurose, Anglija silpna sausumoje. Taigi, Anglija stengėsi rasti tokių sąjungininkų, kareivija kurių būtų lygi vokiečių kareivijai. Juos rado Rusijoje ir Francijoje. Tiesa, Rusijos įtekmingumas Centrinėje Azijoje labai nepatiko Anglijai. Bet rusų-japonų karei pasibaigus, kuomet Japonijai pritarė Anglija, Rusija jau nebuvo tiek baisi kiek pirmiau. Negeresni buvo Francijos ir Anglijos santikiai. Tik Vokietijos baimė privertė Angliją nusileisti.

Pietiniuose Afrikos pakraščiuose Anglijos ir Vokietijos interesai susiduria. Tasai pat atsibuvo ir prie Viduržemio jūrės krantų, tik čia Vokietiją pakeičia Francija. Abi šiedvi valstybi (Anglija ir Francija) net nuo 18-ojo šimtmečio tykojo Egipto. Šalies valdymui Egipto valdžia prisiskolino daug pinigų iš anglų bei francuzų bankierių. Tuomet apie 1870 metus Anglija bei Francija kontroliuoja visus šalies finansus. Tasai "kontrolius" tik kiršino vieną valstybę prieš kitą. Bet Anglija pasirodė esanti stipresnė. Ji supirko iš Egipto chedivo visas Sueco perkaso akcijas. Tokiu būdu įgavo savo nuosavybėn perkasą. Aštuonesdešimtų metų pradžioje, Anglija, neatsižiurėdama Francijos protestų, užėmė Egiptą savo kareivija. Francija, betgi, nenorėjo nusileisti ir 1898 m. norėjo sustiprėti augštesniame Nile. Šiuo siekiu užėmė Fašodos miestą, bet Anglija pranešė, kad prie Nilo neduos su-

stiprėti jokiai valstybei ir Francijai prisėjo išsinešinti. Ji neišdrįso pasipriešinti, nes josios nepalaikė sąjungininkė—Rusija, o Anglija pradėjo ruošti karėn.

Tik Vokietijos baimė privertė Angliją gerintis su senu savuoju priešu. Bet XX-ojo šimtmečio pradžioje jiedvi susitaikė. 1904 metų sutartimi Francija pripažino Anglijos protektoratą Egipte; užtat Anglija sutiko nesikišti į Marroko reikalus, pavesdama tą sąjungininkei. Tik į Marroką maloniai žiurėjo ir Vokietija. 1911 metais tarp Vokietijos ir Francijos delei Marroko vos vos nekilo karė. Bet kadangi Franciją palaikė Anglija, tai Vokietija turėjo nutilti. Už tai ji gavo mažą dalelę francuzų Kongo. O antrą Vokietijos draugą numalšino tuomi, kad atidavė josios nuožiuron Tripolį, kurį Italija pasiskubino užimti.

Išrodo, tarytum, Afrika padalinta. Bet valstybės dar neriamauja. Kaip Anglijos taip ir Vokietijos žemės išmėtytos, nesurištos vienon vieton. Tatai valsybės trokšta, kad jų žemės sudarytų teritoriją. To pasiekimui reikėtų nuskriausti mažutes valstybes; pavidžiui norint paimti Kongo, nereikėtų atsižvelgti į Belgiją. Ir jeigu Belgijos Kongo neužgrobtas Vokietijos ar Anglijos, tai tik todėl, kad nei viena jų neprileistų prie tojo kitos.

Paskutiniu laiku trys didžiosios valstybės išsidirbo sau geistinus projektus: jos nori pratiesti sau gelžkelius. Gelžkelių svarba ypač paaiškėjo šiuo metu, kuomet vokiečiai nepaprastu greitumu kokioje nors vietoje suspiečia nemaža kareivijos. Didžiosios valstybės įžiuri, kad galų gale jos turės susipykti dėl kolonijų. Todėl ir nori pasistatyti gelžkelių, kad būtų galima greitu laiku atvežti kur reikiant kareivijos. Taip Anglai nori sujungti šiaurinę ir pietinę Afriką, bet to įvykinimui reiktų liesti belgų Kongo ar vokiečių kolonijų. Bet visiškai suprantama, kad Vokietija priešinsis visomis keturiomis, nes tuomet jai reiktų atsisveikinti su Afrika.

Vokiečiai irgi norėtų pratiesti skersinį gelžkelių, bet nekalbant jau apie Angliją, jai kliudo Portugalija su Belgija.

Greičiausia galėtų įvykti francuzų sumanymas. Jie nori pereiti Sacharą. Jų gelžkelis neturėtų absoliučiai jokios svarbos prekybos santikiuose. Bet jeigu kiltų karė šiaurinėje Afrikoje, tai tuo gelžkelio francuzai vežtų savo juodąją kareiviją. Reikia pripažinti, kad girdimi šuviai pagreitins klausimų išrišimą. Nusilpus Vokietijai galės ponauti sąjungininkės. Arba priešingai.

b) T o l i m u o s e R y t u o s e. Matydamos Chinijos silpnumą, visos Europos valstybės grudėsi prie Tylojo vandenyno. Jau nutė kapitalistinė Rusija irgi jieškojo vietų, kur galėtų pardavinėti savo prekes. Pereitame šimtmeetyje Rusija žvalgosi Viduri-

nėje Azijoje; 80-ais metais užima Turkestaną, susidurintį su Afganistanu, nuo kurio visai arti iki Anglijos Indijos. Taigi jeigu Rusija norėtų ir toliau plėstis tose vietose, tai tuoju susidurtų su Anglijos interesais. Apsileizdama Anglijai, Rusija nukrypo į Tolimus Rytus: iškaulino iš Chinijos Usuriją, Amurą. Bet čia susitiko su Japonija, kuriai irgi malonu buvo pasipelnyti Chiniuose. Japonija laimėjo japonų-chinų karę (1894—95 m.) ir užėmė abipusi pertako iš okeano į Geltonąją jūrą, Port-Arturą ir Vei-Chai-Vei. Rusija, nuolat mėgstanti skelbti “paliuosuojamomis” karėmis, šokosi gelbėti Chiniją. Jos reikalavimus palaikė Francija su Vokietija, ir Rusija gavo teisę statydinti gelžkelius Manžurijoje. Porai metų praslinkus, Vokietija užima Kiao-Čao, o Rusija “nuomoja” Port-Arturą ir Dalnij, taigi užima išvytosios Japonijos vietas. Anglai pasiima Vei-Chai-Vei. Dar porai metų praslinkus (1900 m.) Rusija užima savo kareivija Manžuriją. Taigi europiečiai dalinasi Chiniją, užmiršdami Japonijos gyvenimą. Ji turi tiesą šeimyninkauti Karejoje, bet Rusija atsiduria ir ten. Viena rusų draugija gavo iš Korejos valdžios leidimą pelningai eksploatuoti girias Jalu upe. Įvyko japonų-rusų kiverčiai, paskui karė ir Rusija nustojus į 5 milijardus rubl. pinigais, Port-Arturą, Koreją ir pietinę Sachalino dalį. Taigi Rusija gavo nemenką smugį, o Japonija sutvirtėjo, stojosi “didžiųjų” valstybių tarpan. Ji norėtų ir toliau varyti savo politiką, bet į ją žvairuoja Suvienytosios Amerikos Valstybės. Savo keliu bunda, tvirtėja Chinija ir gal ji galės nurodyti duris nekviestiems svečiams.

c) A z i j o s T u r k i j o j e. Turkijos bei Persijos silpnumas žadina europiečių apetitus. Turkijos padalinimas yra visiškai permatomas. Francija jau pasiskyrė sau Syriją, Rusija — Armėniją, Anglija — Arabiją, bet užvis stengiasi pražudyti Turkiją josios “sankarininkė” — Vokietija. Jau augščiau minėjau, kad kolonijos užgriebimui labai reikalingi gelžkeliai. Ištikus nesusipratimui ar net karei, turinčioji gelžkelį valstybė greičiausia prisiųs savo kareiviją ir užims ją varžomąją žemę. Jau kartą minėjau apie vokiečių projektą Bogdado gelžkelį pratiesti. Tuomi nepaprastai susirupino Anglija ir Rusija, nes vokiečiai norėjo vieną šaką nutiesti iki Erzerumui. Tik “trijulei santarvei” tvirtai laikant, Vokietija turėjo atsisakyti nuo pleno įvykdinimo. Tuom labiau, kad 1901 metais Anglija paskelbė Koveito protektoratą, taigi gelžkelis nieku budu negalėtų siekti Persų įlankos. Anglai darė visokias kliutis, kad tik nebutų galima įvykinti tojo gelžkelio, jie atkalbėjo francuzų piniguočius, kad šie neskolintų pinigų. Bet vokiečiai apsėjo su savais: dalis Bogdado kelio jau nutiesta, o likusį bus užbaigta 1917 metais. Ačiu Vokietijos gudrumui ji supirko

akcijos francuzų gelžkelių Mažojoje Azijoje, gavo leidimą įsivystinti Aleksandretos prieplaukoje ir sujungti ją su Bondado gelžkelio. Taigi Vokietija prideramai prisiruošė prie Turkijos padalinimo. Nors Turkija dar nėra kolonija, bet reikia tikėtis, kad artai tasai laikas, kuomet tatai įvyks, o besidalinantieji smarkiai priešinsis kits-kitam.

d) Centrinėje Azijoje. Yra dar vienas kraštas, kuriam netolimoj ateityje reikės būti Europos valstybių kolonija. Šalis toji — Persija. Ji guli tarp Rusijos, Chinijos, Indijos ir Turkijos. Ši vieta gali būti svarbi tuomi, kad joje susijungs ir prekybiniai ir strateginiai keliai. Persijoje susitiko Rusijos, Anglijos ir Vokietijos interesai. Rusija jį ieško naujų kolonijų ir nori Persiją paglemžti politikiniai. Tam įvykus Rusija atsidurtų šalimais Indijos. Siekio pagreitinimui rusų valdžia galvoja sujungti rusų ir indų gelžkelius per Tegeraną, Tauryzą. Bet plenas nelabai patinka Anglijai. Ji stipri vandenynuose, tatai nebijo pavojaus Indijai iš vandenų pusės. Budami gudriais, anglai žino budus, kokiais galėtų apginti Indiją ir iš sausumos. Jie stengiasi, kad pasieniuose būtų tokios valstybės, kurios neturėtų politikinės liuosybės, būtų atsilikusios prekyboje ir neturėtų gelžkelių. Iki šiam laikui Afganistanas su Persija ir atlikinėjo tą užduotį. Anglai pradėjo nerimauti, kuomet rusai grėsė Indijai iš Centrinės Azijos. Pavojui praslinkus, Rusija pradėjo gręsti iš Persijos pusės. Jei tik nusisektų gelžkelio projektas, tai Persija jau negalėtų ginti Indijos. Anglija bijo, kad nesustiprėtų pati Persija, kad jos žmonės nesusiprastų. Budami kaimynais, jie galėtų užkrėsti revoliuciniu upu ir bruzdančią Indiją, kuri senai norėtų pasiliuosuoti iš Anglijos letenos. Nors Anglija ir smarkiai protestavo prieš Rusijos žygius Persijoje, vienok negalėjo josios galutinai prašalinti. Galop abi valstybi padarė tam tikrą sutartį (1907 m.) Sulig jos piedvi lyg pasidalino Persijos teritoriją. Ten kur stovi rusų kareivija, tai visas gaunamas iš muitinių pelnas eina Rusijos išdan, Persijos skolų apmokėjimui. Panašiomis sąlygomis "prijungta" prie Anglijos pietinė Indijos dalis. Sutarties prisitūrint, Rusija atsisakė nuo geležkelio, kuris turėjo siekti Indijos.

Noroms-nenoroms Anglija turėjo taikintis su Rusija, nes jai reikėjo kreipti dėmą į Vokietiją. Pastaroji pradėjo urgzt, kad besidalinant žemėms nekreipia į ją dėmos. Tiesa, kol kas vokiečiai žiūri į Persiją, kaip į savo prekės rinką. 1910 metais Potsdame buvo rusų ir vokiečių valdovų pasimatymas. Tuomet Rusija davė žodį, kad ji sujungs persų gelžkelius su Bogdado gelžkelio. Tokiu sujungimu Rusija daug padėtų Vokietijai, nes Persijoje paplistų vokiečių gaminimo produktai. Anglai ypač priešinasi

gelžkelių pratešimui, nes tuomet jos kolonijoms greitai gali gręsti vokiečių kareivija. Reikia atminti protestus delei Bogdado kelio. Nors tiesa, galutinai projektą nepasisekė sunaikinti, bet visgi gelžkelis jau negali siekti Persų įlankos krantų. Taigi šiuo sykiu anglams lyg ir pasisekė apginti Indijos nepaliečiamybę. Bet nuraminti vienur, jie skverbiasi iš kitur. Potsdamo sutartis kaip tik atidengia kelią Persijon — tai yra iš užpakalio persų įlankos užėjimas. Tosios tai priežastis ir verčia Angliją Persijos reikaluose veikti sutartinai su Rusija, nors pastaroji irgi nėra Anglijai maloni.

Pažiūrėkime, kokia gi tų trijų valstybių politika. Rusija žiuri į Persiją, kaip į busimas kolonijas, reiškia norėtų ją įtraukti į savo politikines ribas. Vokietija nori tik užkariauti naują rinką savo prekėms, o taip pat rupinasi strateginių kelių sustiprinimu (jeigu kiltų karė su Anglija). Anglijai nerupi Persijos užgrobigimas, taip pat nelabai apeina, kad ji būtų rinka jos prekėms. Jai rupi tik Persijos atsilikimu prisidengus apginti senas savo kolonija, tai nuo Rusijos, ar Vokietijos tykinimo.

Baigus šį trumputį aprašymą valstybinių nesusipratimų delei kolonialės politikos, norėčiau padaryti trumputę sutrauką. Naujų žemių užgrobigimą lydi ar tai vietos gyventojų išžudinimas (kaip tai nekartą budavo Afrikoje), tai nesusipratimais tarp besidalijančių valstybių, kurie žadėdavo kilti į kruvinąsias kares (Anglijos ir Francijos konfliktas delei Fašodos, Vokietijos ir Francijos delei Maroko, Anglijos ir Rusijos delei Afganistano ir t. t.). Tankiai tie nesusipratimai iššaukdavo ir kares; taip iš kolonialės politikos priežasties įvyko ispanų-amerikiečių, anglų-rusų, rusų-japonų, italų-turkų karės.

Suvienytosios Amerikos Valstybės irgi nemiega. Lozungas "Amerika-amerikiečiams" pakeistas kitu — "Amerika — Suvienytosioms Valstybėms". Savo rybas ji praplės už anglų (Amerikoje esančių) kolonijų arba pietinių respublikų. Panamos perkassas tai pirmas žingsnis. Tolimuose Rytuose Suv. Am. Valst. reikia konkuruoti su Japonija, jeigu tik sustiprėjusi Chinija neišvys abidvi. Afrika padalinta. Bet tenai gali atsitikti permainingų. Anglija ir Vokietija gali užgrobti silpnesniųjų Portugalijos ir Belgijos žemės. Turkija su Persija dar valstybi, bet jų virtimas kolonijomis neišvengtinai, priegtam netolymoje ateityje. Mes matome, koki kila konfliktai vien delei gelžkelių pratiesimo. Taigi aišku, kuo viskas gali baigtis, kuomet ištiesų pradės dalintis žemėmis, į kurias maloniai žiuri ir vieni ir kiti.

(Pabaiga bus.)

Knygos ir žinios apie kooperacijas.

M. L. Cheisin. 50 liet potrebitelskoj kooperaciji v
Rossiji. Petrograd, 1915. cena 25 k.

Spalių m. 23 d. 1865 m. Rusijoje įsisteigė pirmoji draugija, taigi peraitais metais sukako penkiesdešimtmetinė tosios rušies kooperatyvų gyvavimo. Autorius suteikia istorinę ir dabarties tų kooperatyvų apžvalgą. Tiesą tarus, knygutės turinys silpnokas, yra gan geresnių, pavyzdžiui Merkulovo, bet ir ši suteikia dabarties ir stovio ir istorinės praeities supratimą. Knygutė išleista švariai ir prie dabartinių kainų nėra brangi. Joje nemaža medžiagos iš kai-kurių pavienių draugijų gyvenimo. Dar būtų geriau, kad plačiau paliestų ir pačios kooperacijos principus, pamatus. Skaitytojas, kuris nesusipažinęs su kooperacija, negaus pilno apie ją supratimo. Tame tai silpnumas. Bet kadangi mūsų spauda abelnai neturtinga ekonominiais raštais (tame skaičiuje ir kooperacija), tatai manau neprošali būtų nors trumpuose ruožuose apipasakoti Rusijos vartotojų kooperacijos judėjimą.

Pirmutiniais metais vartotojų draugijų steigdavosi maži skaičiai, pav. 1865 m.—2; 1866 m.—8; 1867 m.—5 ir t. t. Sparčiau pradėjo augti kartu su aiškesniu revoliuciniu Rusijos brūdėjimu, 1906 m. pradedant, kuomet įsisteigė jau 410. Sekančiais metais draugijų steigiasi vidutiniškai po 1500. Taigi paviršutiniu žvilgsniu vartotojų draugijos pergyveno du periodu: iki ir po 1906 m. Bet savo vidiniu charakteriu ir kooperacijos idėjų supratimu visą istoriją reikėtų skirti į tris periodus, butent:

1 periodas	1865 m. — 1874 m.
2 "	1875 m. — 1899 m.
3 "	1900 m.

Iš šių žemiau paduotų skaitlinių paaiškės kuomi besivaduota periodų metais paskirstymu:

Vartotojų draugijų ruši	1865-84	1875-99	1900-13.	Išviso.
Sodžių ir bažnytkaimių	5	167	9103	9275
Miestų	72	228	806	1007
Valdininkų	—	40	41	81
Oficierių	—	23	11	34
Dirbtuvių ir gelžkelių	10	245	496	751
Neprigulmingos darbininkų	—	—	100	100

Kaip matome pirmame periode viršija miestuose įsisteigusios draugijos, atrame — dirbtuvių ir trečiame — sodžių. Pirmais

laikais vartotojų draugijų iniciatoriais buvo inteligenčiai asmenys; antrame periode darbininkai ir miestiečiai; trečiame sodiečiai ir darbininkai. Paskutiniame periode pradėjo vis ryškiau ir ryškiau kilti pati kooperacijos ideja, ką sunku buvo įtėmyti antrame periode: tuomet draugijos apimdavo tik tam tikrą apribotą gyventojų sluogsni.

Pirmutinė vartotojų draugija įsteigta Rygos mieste tulam A. Blümenbackui pasidarbavus. Inteligenčiai sluogsniai užsižingeidavo naujumu. Pirmutinių vartotojų draugijų tarpe ypač pasižymėjo savo veikimu Charkovo vart. dr., čia ypač pasidarbavo du asmenys N. P. Ballin ir V. S. Kozlov. Pirmutinis jų važinėjo Anglijon, kad susipažinus su tenykščių vart. dr. stoviu, aplankė garsųjį Ročdelį (Rochdale). Pirmutinės miestų dr. daug kuom skiriasi nuo dabartinių. Jų steigėjais buvo įvairūs bajorai, dvarininkai, valdininkai, pertai ir nariais budavo tik jų plauko žmonės. Mažiau pasiturį atlikdavo paprasčiausią vartotojų (perkančiųjų) tik krautuvėje) rolę.

Kokios turėjo būti priežastys, kad antrame periode užsižingeidavimas palietė ir darbininkų tarpą. Jų reikia jieskoti darbininkų gyvenimo sąlygose. Reikia pažymėti, kad tolaikinės dirbtuvės buvo tolokai nuo miestų, susinesimo keliai blogi, o per tai ir patys miestai buvo atskirti nuo centrų. Del to pirkliai patogiai galėjo išnaudoti vartotojus, nuo kurių ypač kentėjo darbininkas. Darbininkų gyvenimą stengėsi išnaudoti ir jų darbdaviai. Del jų stengimosi išivyravo toksai paprotys, kad darbininkų skolas krautuvėje atlygindavo dirbtuvės kontora, už ką imdavo savo naudai iki 10%. Kai-kurie darbdaviai paimdavo iš darbininkų tam tikrą raštą, kuriame priversdavo juos visas gyvenimui reikalingas prekes imti jiems tarpininkaujant, atlygindami tą triusą 10—15% čidumoje. Kitų dirbtuvių savininkai atidengė savas krautuves, iš kurių gaudavo didelius pelnus. Nežiurint to, kad pačios prekės tankiai budavo veik blogiausios rūšies, darbdaviai vieton dalies prigulinčioje užmokesnio išduodavo kuponus, kuriuos paskui krautuvėje duodavo vieton pinigų. Darbininkų susipratimui pakilus, pastarieji pradėjo reikšti neužsiganėdijimą. Darbdaviai pasistengė uždengti savo krautuves, o vieton tojų pastangomis steigė tuos pačius kromelius, tik pavadindavo vartotojų draugijomis. Taigi gaudavosi tasai pats išnaudojimas, tik kitu vardu paslėptas.

Tame pat periode įvyko permaina ir miestų vart. draugijose. Jau auksčiau minėjau, kad miestų vart. dr. apimdavo tik kurį nors miestiečių sluogsni. O tuo laiku susilaukta to, kad narių skaičius jau pradeda būti ir įvairių sluogsnių gyventojai. Tosios draugijos stato savo tikslu materialų narių aprupinimą. Apskritai visas

antras periodas galimas charakterizuoti, kad nesivaduota jokia kooperacijos ideja, neguojama ročdeliečių principai, o siekiama tik siaurai materialių tikslų. O viskame tame ir gludi kooperatyvų, kaipo tokių, nepasisekimas. Ekonominiu žvilgsniu jos buvo silpnos, nes duodavo labai mažą pelną, mažai turėdavo nejudinamojo turto ir neturėdavo nuosavaus gaminimo.

Mažas pelnas gaudavosi delei keletos priežasčių susiderinimo. Taip vart. dr. nesilaikė tojo Ročdėlio principo, kur sakoma, kad reikia pardavinėti pigiai, betgi prisilaikant vidurinių rinkos kainų. O vart. dr. pardavinėjo savo kainą, pridėdami mažą nuošimtį. Paskui draugijos nebuvo centralizuotos ir pirkdavo ne iš pirmų rankų, bet iš įvairių tarpininkų, kurie pasilaikydavo ir sau pelną. Tuomi laiku veikė dabartinių laiku galinga Maskvos vart. dr-jų sąjunga, bet iki 1500 metų į ją prisidėjo tik 70 draugijų. Tolaikinės draugijos neparduodavo viską už gyvus pinigus, bet skolon. O žinia, kad nemažas skolos nuošimtis neužmokamas ir eina draugijai nuostoliu. Taigi galų gale gavosi tas, kad Anglijoje rublis apyvartos duodavo 23 kap. pelno, o Rusijoje tik 13 kap. Visam sisidėjus pasidarė didelis skirtumas ir nejudimajame turte. 1899 m. viena Anglijos vartot. draugija turėjo nejudinamojo turto už 54.000 rub., arba vienam nariui išpuldavo 50 rub., Vokietijoje vienam nariui išpuldavo 37 rub., o Rusijoje tik 4 r. 50 kap., arba vienai draugijai apie 2500 rub.

Apie dvasios reikalus visai nepriseina kalbėti. Nariams rūpėjo jų kišeniai, į vart. dr. žiūrėta kaip į kokią taupomąją kasą, kur už indėlius išduodamas nuošimtis. Taigi ir draugijų susirinkimuose, kuomet kildavo kalbos delei pelno, tai jį skirstydavo tik tarp šerų (pajų). Kiek mažai rūpintasi dvasios reikalais gali paliudyti ir šits: 1899 metais apšvietimo reikalams skyrė tik 15 draugijų, arba 2-tą% viso skaičiaus. Ir skirtoji pinigų suma siekė nuo kiekvieno nario rublio tik $1\frac{1}{2}$ kap. Tais pat metais vartotojų draugijos Anglijoje veik visos, nes 99%, skyrė ir dvasios reikalams.

Tarsime, kad toje periodo vartotojų draugijos nėra tikri kooperatyvai, o krautuvėles, tik kaž kodel (greičiausia naujumui) kitu vardu pasivadinusios.

Prieiname prie trečiojo periodo, kurį reikėtų pradėti 1906 metais. Bet pradėsime 1900 metais, nes nuo tojo laiko prasidėjo priuošimo darbas, kuris vėliau apsireiškė ir perkeitė ne tik išviršinę vartotojų kooperatyvų pusę, bet vidinę, dvasinę. Tuomet prasidėjo sodžių laikas. Tiesa, dar 70 metais Oštino (Oloneco gub.) sodiečiai įsteigė vartotojų draugiją ir skurų dirbtuvę, bet jiems nenusisekė. Šiaip apskritai sodžiuje sunkiu ir net negalimu buvo apsisireikšti visuomeniškumui, nes ne tokios viešpatavo politikinės Ru-

sijos sąlygos, tik 04-06 metais paputė laisvesni vėjaliai. Reikia dar turėti omenyje, kad ir sodžiun jau pradėjo skverbti kapitalizmas, kuris daug kuomi perkeitė ir sodžiaus gyvenimą. Pirmiau veik viską sodietis gamindavo patsai, o paskui pradėjo ir pats pirkti. Trečias periodas prasideda sodžiaus kooperacijos augimu. Kiek vėliau pradėjo dygti ir neprigulmingos (nuo darbdavių ar šiaip įvairių neprašomų globėjų) darbininkų vart. dr. Jau augščiau minėjau, kad darbdaviai steigdavo savo vart. dr., kurios faktinai buvo jų kromeliais. Laisvės bruzdėjimo metu darbininkai buvo įtraukti į politikinės kovos sukuri ir mažai atkreipdavo dėmesio į ekonominį buvį. Pirmutinė darbininkų vart. dr. įsisteigė 1906 m. Petrograde. Įstatais buvo draudžiama priimti nariais darbdavius, o tik nurodytų dirbtuvių darbininkus. Vėliau nariais galėjo būti ir visi be skirtumo darbininkai, o ne tik nurodytų dirbtuvių.

Trumpai apibiešiu ir trečiojo periodo vart. draugijų charakterį. Sodžiaus vart. dr. dažniausia įsisteigė pačių sodiečių iniciatyva, kartais pagelbėdavo mokytojai, šventikai ir kiti. Sodžiaus vart. dr. nedidelė, vidutiniškai turi į 100-120 narių. Pajaus (šero) didumas 5 rub; kiekvienas narys turi tik vieną balsą, neatsižiuirint į tai, kiek jis nupirkęs pajų; metinė apyvarta. 15—20.000 rub.; pardavinėja kreditan ir gyvais pinigais, nors vyrauja tendencija parduoti tik už gyvus pinigus. Pelnas skirstomas atsižiuirint išimtų prekių kainos didumo. Nemažas draugijų skaičius nusikratė siaurai materialių siekių ir įstojo kulturinio veikimo kelian. Tą pat galima tarti ir apie neprigulmingas darbininkų draugijas, tik jų tarpe dar ryškiau apsireiškė kulturinio veikimo troškimas. Apie tai suteikia žinių Maskvos vartotojų draugijų sąjunga. 1911 metais iš darbininkų draugijų 73% skirdavo kulturiniai-švietimo tikslams.

Dabartinių laikų vartotojų draugijų skaičius siekia 12.000. Daugiausia jų yra Kijevo gub. (apie 1.000, paskui Podoliaus, Poltavos ir Permio. Kaip matome, vart. dr. skaičius didelis, bet ir Rusija nemaža, jos gyventojų skaičius siekia 172 milijonų, išeina kad viena draugija išpuola tik 17.000 gyventojų. Tuomi laikų mažutėje Danijoje viena draugija tarnauja 2.000 gyventojų. Norint Rusijai susilyginti su Danija reikėtų turėti 70.000 draugijų. Vart. dr. nariais yra pusantro milijono, taigi ir 1000 asmenų tik 8 dalyvauja kooperatyvuose. Jeigu imti visą šeimą, tai toji skaitlinė išaugs iki 40. Tuomi laikų Šveicarijoje iš 1000 dalyvauja 600, Danijoje 375, Anglijoje 300, Vokietijoje 160. Aš čia neminėsiu visų kitų skaitlinių, nurodančių apyvartos, pelno,

turto ir t. t. didumą, tai būtų per daug sausokų skaitlinių ir įdomu tik specialistams, žingeidaujantiems.

Reik tarti tik viena. Senoji grynai prekybinė kooperacija atgyveno savo laiką, ji nudžiūsta, nuvysta ir nukripsta. Auga, stiprėja nauja, grynai kooperatyvėmis idėjomis perimta.

Vyt. Steponaitis.

Odesa 10—VII—16.

Cooperation in New England. Urban and rural. By James Ford, Ph D., instructor of social ethics, Harward university. Introduction by Francis G. Peabody, S. L. D. New York, Survey Associates, inc MCMXIII Pysl. 237. kaina \$1.50.

Nors ši knyga išleista jau prieš trejetą metų, bet mūsų Amerikos kooperatoriams turėtų būti kiekvienam žinoma. Knyga padalinta į tris dalis: 1) kooperacijos draugijos tarp darbininkų, 2) koop. d-jo tarp ukininkų ir 3) priedas, kame sudėta Connecticut ir Massachusetts valstijų įstatymai, paliečiantis kooperatyvų veikimą, taipgi, pavidzdiui, įstatatai trijų kooperacijos draugijų.

Knygos autorius, patsai amerikietis, gerai susipažinęs su kooperacijos teorija ir praktika Europoj ir specialiai kooperacijos judėjimą tirinėjęs Amerikoje, trumpai, bet aiškiai nušviečia kooperacijos d-jų stovį Naujojoje Anglijoje, imdamas gvildenamąjį dalyką istoriškai ir palygindamas jį su visos Amerikos koop. judėjimu. Harwardo-gi prof. Peabody savo įvedime J. Fordo patirimus pamatuoja ir daro pastabas, kurios kiekvienam lietuviui kooperatoriui turėtų būti žinomos.

Kaip žinoma, Amerikoje kooperacijos d-jos labai mažai teišsiplėtojusios ir daugelis jų susitvėrė tik tam, kad paskui bankrutuoti. Sulig Peabody, tas atsitiko svarbiausia dėl šių priežasčių:

1) kad Amerikoje kooperacijos buvo tveriamos ne su tikruoju koop. tikslu, bet vis buvo maišoma su pašaliniais dalykais — kokių nors religinių judėjimų — pietizmu, vegetarianizmu, feminizmu, komunizmu ir t. t.

2) dėl nepastovumo Amerikos gyventojų (dažnai iš vietos į vietą keliai);

3) dėl stokos išsilavinimo ir nepažinimo kooperacijos pamatų, taipgi dėl stokos solidarumo ir t. t.

J. Fordas savo tirinėjimais kaip tik šitą Peabody nuomonę patvirtina. Atkartoti viską — nėra čia nei vietos, nei reikalo. Pabriešime tik, ką jis specialiai apie lietuvių kooperacijas sako (pusl. 41—42):

“Lietuvių imigracija yra dar labai jauna ir kooperacijos draugijos šios tautos narių tarpe turėjo dar mažai progos savo įtakę parodyti. Viena koop. d-ja buvo įsteigta South Bostone 1898 m. Krautuvė drauge su Cembridgio, Mass. ir Naugatuck, Conn., pražuvo. Šiandien (t. y. 1913 m.) lietuvių koop. krautuvės yra Brighton, Lawrence, Lynn, Worcester, Gardner, Middleboro ir Staughtone West Lynn'o kooperacija įkorporuota gruodžio mėn. 1909 m. Šerų kapitalas siekia \$1.000 po \$10.00 šerai, paimti žmonių, kurie uždirba nuo \$6.00 iki \$10.00 savaitėj ir kurie gyvena drauge su burdingieriais mažuose, šaltuose butuose. Nors lietuvių galvojimas žymiai socialistiškas, jie savo įstatuose priėmę labai artimus Rochdaliui principus. Bet be jokios saiko davimas kreditan, taipgi ignorancija (nežinojimas) elementariškiausios knygvedystės, delei ko daugelis vedėjų (managerių) apgauna, — labai kenkia daugelio šių draugijų pasisėkimui. Šių draugijų narių didelė didžiuma yra nemokyti darbininkai. Krautuvių vedėjai draugijos reikaluose paprastai elgiasi labai autokratiškai. Tikrosios demokratijos kooperacijoje visai nėra ir gal negali būti tarp žmonių, taip nieko dalykų vedime nenusimančių, kaip yra šių draugijų šerininkai.”

Taip apie Amerikos lietuvių kooperacijas išsireiškė prieš tris metus mokytas svetimtautis, matyti, gerai jas pažinęs, nes, deja, tos jo pastabos didžiumoj tinka dar ir šiandien.

Knygoj trumpai aprašyta ir kitų — kaip senų amerikonų, taip imigrantų kooperacijos. Kitose tautose vienur geriau, kitur blogiau. Autorius daro labai svarbią ir teisingą pastabą, — kad imigrantai, čia atvažiavę, griebiasi steigti kooperacijų, o visai nesistengia pažinti Amerikos kooperacijos judėjimą, nei jo sąlygas. Tos veda prie nepasisėkimų. Beto, jisai, kalbėdamas apie Naujosios Anglijos (ir apskritai Amerikos) kooperacijų reikalus, išreiškia mintį, kad kol kooperacijos d-jos nesusipras ir nesusijungs į sąjungas ir federacijas, tol jų plėtojimas bus labai apribotas ir sunkus.

A. Rimka.

KNYGOS IR RAŠTAI.

M. ŠALČIUS. KAS IŠ KUR PAREINA. Trumpi pasakojimai apie kasdieninius žmonių vartojamus daigtus. Išleista S. L. A. lėšomis, New York, N. Y. 1916. Pustl. 62, kaina 20c.

Knygelėje trumpai aprašoma, iš ko paeina valgomoji druska, arbata, cukrus, bulvės, kava, ryžiai, silkės, popieris, medvilnės, akmeninė anglis, šilkas, durpės, žibalas, geležis, auksas ir sidabras. Kalba lengva, graži, kiekvienam suprantama.

M. ŠALČIUS. Kaip gyvena — Latviai, Anglai, Suomia. S. L. A. Lėšos, New York, N. Y. 1916 pustl. 65, kaina 20c.

Labai naudinga ir įdomi knygutė pasiskaityti kiekvienam. Begalo svarbių žinių yra apie latvius, jų padėjimą, pramonę ir t.t. svarbių žinių yra apie latvius, jų padėjimą, pramonę ir t.t.

MAKSIM GORKY. Ant Dugno. Paveikslai keturiose veikmėse. Vertė Karolis Vairas. Išleido LSSA. 60-ji kuopa, So. Boston, Mass. Spauda "Tėvynės", New York, N. Y. 1916. pustl. 96.

Tai yra "Ant dugno" — aprašyta rusų valkatų gyvenimas jų lindynėje. Bereikalo tik autorius sulietuvino rusiškų vardus — nieko čia nėra lietuviško, nereikėtų nei lietuviškų vardų. A.

Lietuvoje Europos karės metu. Su paveikslais. Parašė A. M. Martus. Išleido M. Paltanavičia, Worcester, Mass. 1916. Pustl. 63, kaina 50c.

Knygelėj yra gana daug įdomių žinių ir faktų apie karės pradžią, lietuvių pabėgėlių gyvenimą ir nuo karės nukentėjusių šelpimo sutvarkymą. Kaikurie A. M. Martaus iškeltieji faktai parodo gana blogoje šviesoje laikuriuos buv. Vilniaus inteligentus, taipgi paliečia Centralio Komiteto pirminką M. Yčą ir sekretorių St. Šilingą. Nušviesta taipgi katalikų santikiai su liuteronais.

Su knyguote verta kiekvienam susipažinti. Tik kaina peraugšta — kaip aptiekoj.

Naujos eilės ir deklamacijos. Parašė (ir išleido) P. P. Mikalauskas. Boston, Mass. Pustl. 92, kaina 25c.

Yra keliolika gana gerų senovės dainų ir Vaičiaičio, Baranausko, Maiironio ir kitų poetų eilių. Gaila tik, kad ši rinkinį sudarkė patsai išleidėjas, įterpdamas į tarpus savo eiles, kuriose nėra jokios poezijos. Jaučia šitą ir patsai autorius ir įžangoje sako: "dovanokite, inteligentai, ką taip silpnai eiles sustačiau, nes mažai mokslo mačiau."

Mes patartume autoriui daugiau eilių visai "nestatyti", nes jas "statant" šale Vaičiaičio ir kitų galima juos ir numirusius perdaug užpykinti.

